

Milli Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 5 - Sayı 1

Sorumlu Yazar: Sema ÖZHAN / Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Öğr. Gör. sozhan@nku.edu.tr
ORCID ID: ORCID: 0000-0003-3831-9992

Atıf: Özhan, S. (2021). Kanaviçe Nakışlarında Görülen Geyik Miti. Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 100-116.

Gönderim Tarihi: 15 Mart 2021 / Kabul Tarihi: 2 Mayıs 2021

KANAVİÇE NAKIŞLARINDA GÖRÜLEN GEYİK MİTİ

Özet

15000 yıldır kesintisiz Türk Kültür hayatında önemli bir yer tutan geyik, kutsal olarak kabul edilmiştir. Geyik, antik çağlardan itibaren, Türk kültürünün şekillendiği İskit-Sibirya toplumlarında kutsal hayat ağacı ile birlikte, yaratıcı tanrıça olarak kabul edilmiş, hayat ağacı gibi hayatın ve ölümün kaynağı olarak ta görülmüştür. Türk Kaynaklı Kaya Resimleri'nde, Türk mitolojisinde, efsanelerinde, sanatın her alanında ve inanç sistemlerinde geyik figürü çok sık kullanılmıştır. Türklerin hayatında bu kadar önemli olan geyik, erken dönem Türk sanatını da derinden etkilemiştir. Orta Asya Bozkırlarında hayvanların sanat eserlerinde kullanılmasından dolayı Hayvan Üslubu adı verilen bir sanat türü ortaya çıkmıştır. Hayvan Üslubunda en çok kullanılan figür de geyik figürü olmuştur. Orta Asya'dan Anadolu'ya kültürel miras olarak taşınan geyik figürü kanaviçe işlemlerinde de sıklıkla kullanılmıştır.

Bu çalışmada, yakın tarihe kadar akademik çalışmalar içerisinde yer almamış kanaviçe işlemlerinden geyik figürlü kanaviçeler araştırma konusu olarak seçilmiştir. Geyik figürlü kanaviçelerin seçilmesinde; kaya resimlerinde, mitlerde ve destanlar da geyik figürüne sıklıkla yer verilmesi, sanat eserlerinde 15000 yıldır kullanılmış bir figür olması ve geyiğe inanç sisteminde birçok anlamların yüklenmesi etkili olmuştur. Aynı zamanda ağaç ve kuş figürleri de geyikli işlemlerde yer aldığı için bu iki figürün de çözümlemesi yapılmıştır.

Sonuç olarak; 15000 yıldır hayatımızda olan geyik figürü Türk Kaynaklı Kaya Resimleri, Mitolojiler ve sanat eserleri ile içinde barındırdığı bilgi ve deneyimleri günümüze kadar ulaştırmıştır. Geyik, Türk mitolojisindeki hayvan sembolizminin en önemli yapı taşlarından biridir. Yüzyıllar boyunca kültüre ve inanışlara şekil vermiş, günümüze kadar kültürümüzdeki izleri silinmemiştir. Anadolu'da halen sevilen ve saygı duyulan bir hayvan olan geyik Türk Mitolojisinde incelemeye değer 15000 yıllık bir sembol olduğuda ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geyik, Mitoloji, Kanaviçe Nakışı, Kaya Resimleri

THE MYTH OF DEER SEEN IN THE CROSS-STYLE EMBROIDERY

Abstract

Deer, which has an important place in Turkish cultural life for 15000 years, has been accepted as sacred. Since ancient times, in Scythian-Siberian societies where Turkish culture was shaped, the deer was regarded as the creator goddess, together with the sacred tree of life, and was seen as the source of life and death like the tree of life. The deer figure has been used frequently in Turkish originated rock paintings, Turkish mythology, legends, all fields of art and belief systems. The deer, which is so important in the lives of the Turks, deeply influenced the early period Turkish art. A type of art called Animal Style has emerged in the Central Asian Steppes due to the use of animals in works of art. The most used figure in Animal Style is deer figure. The deer figure, which was carried from Central Asia to Anatolia as a cultural heritage, was also frequently used in cross stitch embroidery.

In this study, deer-figured cross-stitches from cross-stitch embroidery, which have not been included in academic studies until recently, have been chosen as a research subject. In selecting the deer-figured cross-stitches; The deer figure is frequently used in rock paintings, myths and epics, its being a figure that has been used in artworks for 15000 years, and the loading of many meanings in the deer belief system have been effective. At the same time, since tree and bird figures are also included in deer embroidery, these two figures have been analyzed.

As a result; The figure of the deer, which has been in our lives for 15000 years, has brought the knowledge and experiences it contains with Turkish Originated Rock Paintings, Mythologies and works of art to the present day. Deer is one of the most important building blocks of animal symbolism in Turkish mythology. It has shaped culture and beliefs for centuries, and its traces in our culture have not been erased until today. The deer, which is still a beloved and respected animal in Anatolia, has emerged as a 15000-year-old symbol worth studying in Turkish Mythology.

Keywords: Deer, Mythology, Cross Stitch, Rock Paintings

1- Kaya Resimlerinde Geyik

Kaya üzerine levhalar, kaya resimleri, taş oymaları vb. kavramlara da karşılık gelen Petroglif kelimesi, taş üzerine yapılan oyma anlamı taşımaktadır. Oyma, dövme, kazıma ve boyama gibi çeşitli tekniklerle işlenen kaya resimleri, buldukları bölgelerin yazısız dönemine ait önemli kültür varlıklarındandır (Güler 2020 s:34).

Yazılı kaynaklara göre 5000 yıl, kaya üstü resimlerine göre 15 bin yıllık geçmişe sahip olan Türk kültürüne ait olan kaya resimleri Demir tarafından “*Türk Karakterli Kaya Resimleri*” olarak ifade edilmektedir. Demir, Sibiry’a’nın Irkuts bölgesinde yer alan Lena kaya resimlerinin Rus Arkeolog’lar tarafından M.Ö. 14-12 bin yılları arasında çizildiğinin tespit edilmesini referans olarak almıştır. Tarih boyunca Türk kültürünün dışında diğer herhangi bir kültürün yaşamadığı bu yöre, diğer kültürlerin etkisinden de uzaktır (Demir 2009 s:15).

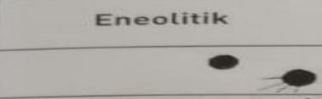
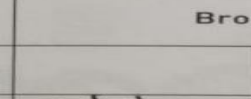
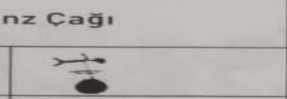
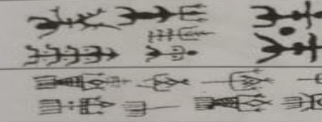

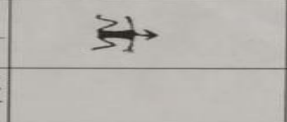
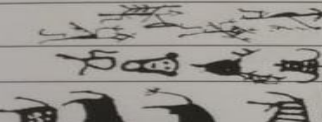
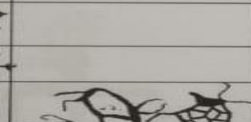

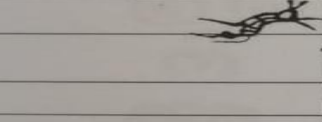

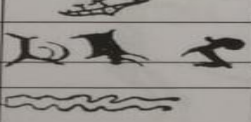
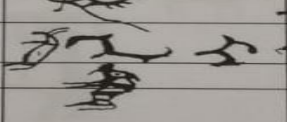
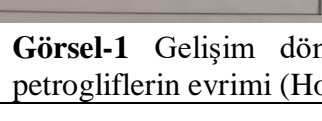
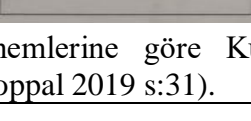
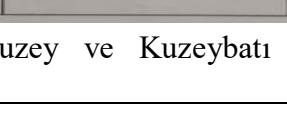
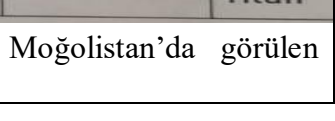

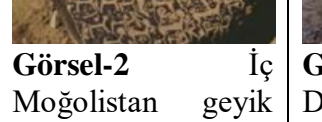

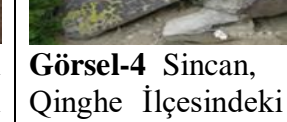

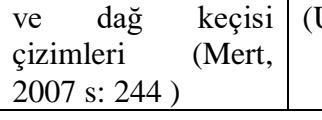
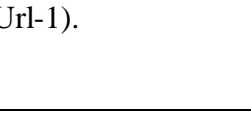
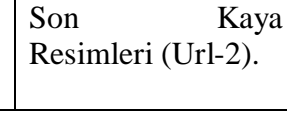
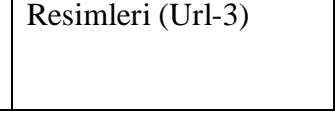
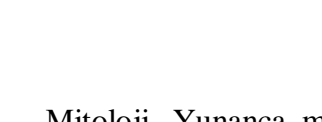
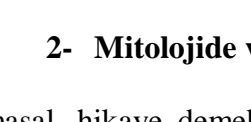

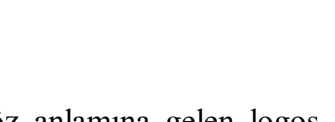
Şimdiye kadar tespit edilen Türk Karakterli Kaya Resimleri’nin yayılma alanlarını ve sınırları, merkezi; Kazakistan, Çin, Moğolistan ve Rusya Federasyonu’nun sınırları içerisinde kalan Altaylar bölgesi ve Tanrı Dağları çevresi, daha doğuda Moğolistan, Büyük Okyanus kenarları ve Mançurya, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Nahcivan ve Azerbaycan, Hazar Denizi’nin kenarları ve Kubistan, Ermenistan, Gürcistan, Arabistan, İskandinav ülkeleri, İskoçya, Danimarka, Moldova, Romanya,

Macaristan (Transilvanya), Bulgaristan, Kosova, Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa, İspanya ve Türkiye Türk karakterli kaya üzeri resim ve fğürlerin (petroglifler) bulunduğu ÷lkeler arasında yer almaktadır. Özetlenecek olursa Türk karakterli kaya üzeri resim ve yazıların Asya ve Avrupa kıtasının büyük bölümü ile Afrika'nın kuzeylerinde yaygın halde gör÷lmektedir. Türk (Runik) alfabesinin de kaynağı olan kaya üzerine çizilen Türk Karakterli Kaya Resimleri ve figürler dünya üzerinde çok geniş bir alanda tespit edilmiştir. Bu durum aynı zamanda Türklerin ve Türk kültürünün yayılma alanlarını da ortaya koymaktadır (Demir 2009 s:16-17).

İlk çizimler, doğrudan doğadan alıntı yapılmış, bire bir resimlerdir. Sonraları evreni ve kendini tanıma çabası başladıkça, temasal çizimler ortaya çıkmıştır. İnsan-insan ilişkileri, insan-inanç metaforu ve birlikte yapılmaya başlanan dinsel törene ait çizimler dir. Bu çizimler arasında hayvan resimleri (geyik, rengineyiğı, ceylan, yabancı sığır, at, domuz, panter, kar leoparı, pars, dağ keçisi, koyun, deve, ayı, kartal, kaz, dağ koyunu, kurt, köpek), insan çizimleri (boynuzlu insanlar ve şamanlar) cinsel ilişki sahneleri, kervanlar, dans eden insanlar, doğum yapan kadınlar, ilkel arabalar, bu arabalarla eşya taşıyanlar, hayvanlarla çobanlar, ibadet eden insanlar, av sahneleri, savaş tasvirleri ve bunlara bağlı olarak hançer, mızrak, ok, yay, zırh, kılıç gibi silahlar, bazen bunları kuşanmış süvariler çizilmiştir. Ayrıca çadır ya da ev şeklinde ikametgâhlar, suyun bol olduğu bölgelerde ise ilkel kayık resimleri çizilmiştir (Taşağıl, 2007).

Türk karakterli kaya resimlerinde en çok geyik resmi çizilmiştir. Orta Asya kaya resimlerinde erken dönem geyik tasvirlerinde, geyiklerin boynuzları geriye doğru uzanarak hayvan üslubuna uygun olarak yapıldığı gör÷lmektedir. Yine av sahnesinde koşar halde çizilen geyikler, oldukça narin ve gerçeğine uygun yapılmıştır. Moğolistan bölgesinde erken dönem geyik motiflerinin varlığı fazladır. Yine burada özellikle Tsagaan Gol, Arhangay, Mandal Hayrhan, Altay ve Hangay Dağları ile Bayan Olgı kaya resimlerinde, farklı dönemlere ait binlerce geyik tasviri mevcuttur (Çağdaş 2011 s:54).

Türklerin kayalara çizdikleri hayvan resimleri sanat ürünü olarak gör÷lmüş ve "Hayvan Üslubu" adı verilen tarza kaynaklık etmiştir. Hayvan üslubunda en özgün ve en çok gör÷len motif geyik motifidir (Alp,2009:51).

Eneolitik	Bronz Çağı		Erken dönem göçebeleri	
				Güneş sembolü
				Doğum
				Dişi figür
				Erkek figürü
				Maske
				Boğa
				Geyik
				At
				Savaşçı
				Araba
				Boyunlu koyun
				Yılan

Görsel-1 Gelişim dönemlerine göre Kuzey ve Kuzeybatı Moğolistan'da görülen petrogliflerin evrimi (Hoppal 2019 s:31).

			
Görsel-2 İç Moğolistan ve dağ keçisi çizimleri (Mert, 2007 s: 244)	Görsel-3 Wusun Dağı Geyik Çizimi (Url-1).	Görsel-4 Sincan, Qinghe İlçesindeki Son Kaya Resimleri (Url-2).	Görsel-5 Türk Karakterli Geyik Resimleri (Url-3)

2- Mitolojide ve Efsanelerde Geyik

Mitoloji, Yunanca masal, hikaye demek olan mythos ile, söz anlamına gelen logos kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Her toplumun, milletin, kavimlerin hatta geri kalmış toplulukların dahi kendine ait bir mitolojisi vardır. Türk, Mısır, Yunan, Hint, Çin ya da İran Mitolojileri bunlardan en çok araştırılan ve üzerinde tartışılan kültür olgularıdır (Can, 1997:17). Geçmiş çok eski kadim zamanlara dayanan ve geniş bir coğrafi alanda etkinlik gösteren Türk Mitolojisinin görsel kaynaklarına Türk Kaynaklı Kaya Resimlerinde

rastlarız. Yazılı bilgilere ise Hun ve Göktürk dönemlerine ait Çin yıllıklarında ve Sasanî kaynaklarında rastlamak mümkündür. 4. Yüzyılda meydana gelen büyük göçler sonucunda Bizans ve Latin kaynaklarında da Türk mitolojisiyle ilgili bilgilere rastlanmaktadır. Koruyucu ruhlar ve türeyiş mitleri temelinde oluşan Türk mitolojisi Tek tanrı inancı çerçevesinde gelişerek hikâyeler, destanlar ve yazılı kaynaklar ile günümüze kadar gelmiştir (Bayat, 2007: 21)

Geyik, antik çağlardan itibaren, Türk kültürünün şekillendiği İskit-Sibirya toplumlarında kutsal hayat ağacı ile birlikte, yaratıcı tanrıça olarak kabul edilmiş, hayat ağacı gibi hayatın ve ölümün kaynağı olarak ta görülmüştür (Jacobson 1993:47). Arkeolojik buluntulardaki geyik resimleri arkaik çağlarda kozmosun kökeni ve gelişimi ile özdeşleştirilmiş, klanın başlangıcı ve bitişi olarak görülmüştür. Kutsal varlıklar, nehirler ve dağlarda olduğu gibi başlangıçlar, bitişler, dirilme/yenilenme hepsi geyik ile özdeşleştirilmiş ve geyik hayvan ana olarak kabul edilmiştir (Jacobson 1993: 47). Bazı Türk boyları geyiği boy sembolü olarak kullanmıştır (Aytaş, 1999: 161). Türeyiş efsanelerinin “Kutsal Ana’sı” olan geyik, olağanüstü özellikleri nedeniyle saygı gösterilen bir figür olmuştur (Mert, 2007: 233-254). Ürkek yapısı, güzel gözleri ve narin vücudu ile sevgiliye de benzetilmiştir (Yılmaz,2011:232). Anlatılara göre Cengiz Hanın atası bir bozkurt, onun karısı ise beyaz bir geyiktir (Atnur, 2005:215). Tanrıya ulaşmada en önemli araç görevini gören hayat ağacı dünyanın merkezine kadar uzanır ve yer ile gök arasında bir merdivendir (Alp, 2009: 57). Bu ağacın tepesinde tek veya çift başlı kartal oturur. Tanrı katında, onun habercisi, kuvvet ve kudretin sembolü kartal, tanrıya en yakın noktada yer alır ve burada ruhlar kuş biçiminde uçarlardı. (Mirzaoğlu, 2005: 42). Geyiğin yüksek, dallı budaklı boynuzlarının çoğu kez “Ana Rahmi”ne benzetildiği bilinmektedir. Dolayısıyla doğurganlığın, gelişme evrelerinin, yeniden doğuşun da simgesi konumundadır. Altay Türkleri de, çocukların ruhlarının doğmadan önce, küçük kuşlar olarak hayat ağacının dallarında dinlendiğine inanırlardı (Gül, 1998: 46). Mitolojik bir çizimde geyiğin üzerine konan kuş yumurtayı, geyik boynuzları da plesantayı simgelemekte ve yumurtanın içinde bir insan tasvir edilmektedir. Çocuğu olmayan kadınlar geyik heykellerinin boynuzlarına dilek bezleri bağlamışlar, bu bezlerin plesantaya yapışan aşılınmış yumurta ile ilişkilendirmişlerdir (Ateş, 2002: 158). Hayat ağacının tüm vasıflarını taşıyan ağaç ise elma ağacıdır. Bu ağaç, sekiz dallı, ebedi, insanları ve hayvanları besleyen, tepesi göğe, kökleri Erlik’in mekânına inen, kahramanın evinin önünde bulunan bir ağaçtır (Ergun, 2004, s. 242). Kısırlık çeken kadınlar arasında elma ağacının gölgesine sığınıp ondan medet umarak çocuklarının olacağına dair inancı Manas Destanı’nda anlatılmaktadır. Öyle ki Manas destanında Yakup Han’ın eşine “bir elmanın altına, giderek oynamadı” deyişi bu inancı kuvvetlendirmektedir (Ögel, 2010: 474). Erken dönem mağara resimlerinde avın, avcının istediği gibi geçmesi, korkulan hayvanlardan korunma veya hayvan gücüne sahip olma isteği ile onları taklit ettikleri onların suretine büründükleri görülmektedir (Çoruhlu, 1995: 34).

		
<p>Görsel-6 Batı Sibiryada Samoyedlerine göre “Hayat ağacı” ile ay, güneş, kuşlar ve geyikler (Ögel 2010 s:91)</p>	<p>Görsel-7 Geyik boynuzlarına konan kuş çizimi (Goldhahn 2019 s:223).</p>	<p>Görsel-8 Yer ve göğün sembolü İç Asya geyikleri (Ögel, 2010: 571).</p>

Kutsal sayılan hayvanın suretine bürünme davranışı Şamanizm inancında vardır. Geyik şamanın ikinci ruhudur. Şamanlar törenlerde hayvan atalardan olan geyik suretine bürünmüşlerdir (Ögel, 2010: 29-40). Şamanların şenliklerde öldürdükleri geyiğin postuna bürünerek geyiğin ruhunu geri çağırdıkları da yazılı kaynaklarda yer almaktadır (Mülayim, 1994:174). Bu nedenle Şaman elbiselerinde ya da davullarında hayvan-ana olarak kabul edilen geyiğin boynuzu, kemiği, postu vb. parçaları temsili olarak kullanılmıştır (Roux, 2005: 231). Şamanizm'de yer alan şekil değiştirme (metamorphose), çeşitli yollarla İslamiyet'e ve tarikatlara girmiş, özellikle Bektaşî geleneğinde tasavvufi anlam taşıyarak kullanılmıştır. Hacı Bektaş, Abdal Musa gibi ulu kişiler geyik donuna girmişlerdir. Orhan Gazi'nin çağdaşı Geyikli Baba, tam bir geyik-insandır. Geyikli Baba, Abdal Musa'ya geyik sütü sunarak onu da geyik türü ile akraba yapmıştır. Dede-Kargın da geyik derisinden taç giymiştir (Bozkurt 1990: 131). Hayvanların yön bulma yetenekleri içgüdüsel ve insanlar bunu olağanüstü bir güç olarak kabul etmişlerdir. Geyik, efsanelerde dişi, beyaz, mavi ala gibi renklerle tasvir edilen ve yol gösterici koruyucu bir ruhtur (Kolcu, 2002: 204). “Geyik” insanlara hem maddi hem manevi ve çoğunlukla bir yere ya da sevgiliye giden yolu gösterir. Hunlara ait bir efsanede geyik yeni bir yurdun rehberidir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde de Bamsı Beyrek'in Banu Çiçek'in otağına bir geyik tarafından getirilmesi dile getirilmiştir (Gürbüz, 2016 :5). Rehber olan geyik, maddi bağlamda belirli bir mekâna ya da sevgiliye giden yolu, manevi anlamda ise İslamiyet'e giden yolu göstermektedir (Ayan,2021:303). Geyik, Eski Türk destan ve efsanelerinde av hayvanı olarak da avlanmıştır. Oğuz Kağan Destanı'nda onlara zarar veren gergedanı öldürmek için Oğuz Kağan'ın bir geyiği avladığını ve gergedanı yakalamak için geyiği tuzak olarak kullandığı anlatılmıştır (Ögel, 2010: 116). "Sıgun-keyik" in bazı cinslerini vurmanın yasak olup diğerlerinin vurulmasının ise hükümdarlara mahsus olduğu dönemler de vardır. Göktürk kağanının bir deniz ilahesi ile birlikte olduğunu ve bir av sırasında ak bir geyiği vurduğu için ilahenin ona darıldığını, bu olaydan sonra da ak geyik avlamanın yasaklandığı bilgisi efsaneler ile günümüze kadar gelmiştir. (Esin, 1979: 126-138). Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçen geyik avlarının ise spor amaçlı yapılan avlar olduğundan bahsedilmiştir. (Karadavut-Yeşildal, 2007: 104). Anadolu'da ise geyik avı mani, türkü ve efsanelerde kullanılmıştır; ancak Anadolu'da kutsal ve iyilik getiren bir hayvan olarak kabul edilen geyiğin avlanmasının uğursuzluk getireceğine inanılmıştır (Bonney, 2000: 375). "Geyik Avı

Türküsü"nde, bir geyiğin daha önce yavrusunu avlamış olan avcılarının tekrar geyik avına çıktıklarında, aralarında nişanlı olan bir genci peşine düşürdüğü, onu sarp kayalıklara çektiği ve genç avcının kayalıklarda öldüğü anlatılmaktadır (Mirzaoğlu, 2005: 36). Anadolu'da bilinen "Alageyik Efsanesi" ve "Geyik Destanı" da Geyik Avı Türküsü ile aynı konuyu işlemektedir. "Geyik avına biyol (bir kere) giden bir daha tövbe eder." atasözü ve alageyiğin avcı Halil'i kayalıklardan aşağı itmesi de geyik avının uğursuzluk getireceği inancını desteklemektedir (Yalman, 1977: 399). Afyon'da Şakalak Dede türbesinde bulunan geyik boynuzunun şifa niyetiyle alınıp kullanıldığı bilinmektedir (Tanyu, 1967: 158). Geyik boynuzunun iyileştirici etkisinin dışında Anadolu'da nazarı engellediğine de inanılmakta ve geyik boynuzları ev duvarlarına asılmaktadır (Karadavut-Yeşildal, 2007: 109).

3- El Sanatlarında Geyik

Bozkırlarda yaşayan Türkler, kutsal saydıkları hayvan figürlerini kaya resimlerine çizmişler ve resimleri sembol olarak el sanatlarında kullanmışlardır. Hayvanların sanat eserlerinde kullanılmasından dolayı "Hayvan Üslubu" adı verilen bir sanat türü ortaya çıkmıştır. Hun kurganlarında; kemik, ahşap, altın, gümüş, demir, tunç ve bunların alaşımlarından oluşan objeler ile keçe, deri, yün ve kürk gibi malzemelerden yapılmış eserler bulunmuş bu eserler üzerine ise ağırlıklı olarak Hayvan Üslubu'nda motifler işlenmiştir. Bu eserlere işlenen resimlerde ahşap oyma, applike ve dokuma teknikleri kullanılmıştır. Pazırık kurganında, ahşaptan at arabası ve geyik başı şeklinde yapılmış bir mask da bulunmuştur (Çağdaş 2011 s:13). Göktürk devrinde hükümdar armalarında veya damgalarında geyik figürleri kullanılmıştır (Çoruhlu, 1995: 36). At koşum takımlarında, kılıç kabzalarında, eyerlerde, mataralarda, insan vücuduna uygulanan dövmelerde geyik figürleri ustalıkla resmedilmiştir (Bilici, 1983: 20), pişmiş toprak eserlerde de geyik figürleri görülmektedir (Otlı,2014: 26). Anadolu'da mezar taşlarında, yatır ve türbelerde de geyik figürleri görülmektedir. Dünyanın en uzun ikinci suru olan Diyarbakır surlarında ve Diyarbakır ulu caminin çeşitli yerlerinde geyik figürlerine rastlanmıştır (Arslan vd, 2017: 330). Geyik, Orta Asya bozkır sanatının somutlaşan kültür mirasında en güzel ve zarif bir motif olarak halı, kilim gibi tekstil ürünlerinde de yerini almıştır (Aytaş,1999: 161). Bu tekstil ürünlerinden en bilineni Pazırık Kurganından çıkarılan halıdır. Kurgandan çıkartılan halıda, halının dış çerçevesinde sıralanmış olarak görülen geyikler realist bir üslûpla resmedilmişlerdir. Keçeler üzerine applike edilerek işlenmiş hayvan mücadele sahnelerinde genellikle geyik- kartal mücadelesi veya pars-geyik mücadelesi yer almıştır (Balcı, 2012: 39). Orta Asya Kültürünün devamı niteliğinde yakın döneme kadar Anadolu'da evlerin duvarlarında geyikli duvar halıları kullanılmıştır. Türklerin hayatında bu kadar önemli olan geyik, erken dönem Türk sanatını derinden etkilemiştir (Jacobson 1993: 246).

Görsel-9 Pazırık halısı ve geyik detayı (Parlak,2005)

Görsel-10 Geyik ve kartal mücadelesi (Url-3)

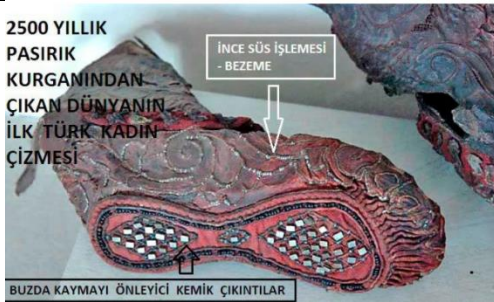
Görsel-11 Metal geyik (Url-3)

Görsel-12 Eski bir geyikli duvar halısı (Yılmaz,2020)

4- Kanaviçe Nakışlarında Geyik

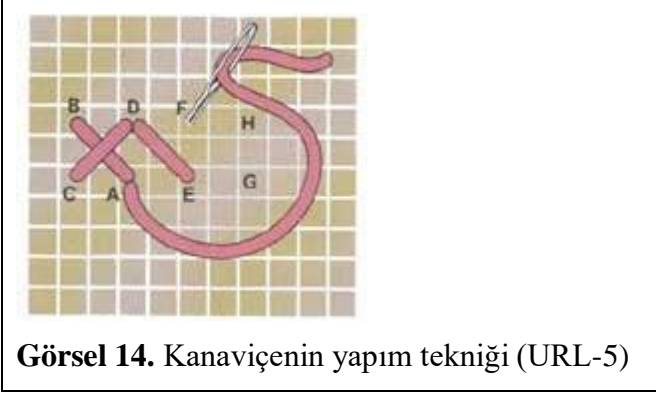
Ne zaman ortaya çıktığı bilinmese de Orta Asya'da işleme sanatının varlığını gösteren çok sayıda eser bulunmuştur (Sürür, 1976: 8). Araştırmalarda Uygur hanlarının yabancı elçileri işlemeli örtülerle süslü tahtlarda kabul ettikleri belirtilmektedir. Bu durum işleme sanatının varlığının Orta Asya'da çok eski tarihlere dayandığının bir göstergesidir (Berker, 1981: 1). Moğolistan'da Altay Dağları'nda arkeologlar 2500 yıl önce kıyafetleri ve atıyla birlikte gömülü bulunan kadın mezarından pek çok eşya ile birlikte üzeri işlemeli bir deri çizmeyi de gün yüzüne çıkartmışlardır (Url-4)

Görsel 13 Moğolistan'da bulunan en eski işleme örneği (Url-4)

Türk el sanatları içerisinde yer alan işlemlerde çok çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Bu teknikler arasına geç dönemde katılmış olan kanaviçe, çok eski tarihlerden bu yana özellikle çeyizlik olarak yapılan zevkli ve gösterişli bir işleme türü olmuştur. Türklerde, 16. yüzyıldan itibaren uygulanmaya başlanan kanaviçe, 19. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak Anadolu Türk halk işlemleri içerisinde yerini almıştır (Demirel,

2016:382). 20. yüzyılda ise Anadolu'nun hemen her bölgesinde çeyiz hazırlama geleneği çerçevesinde en yaygın iğne tekniği olarak kullanılmıştır (Barışta, 1997:45).

Görsel 14. Kanaviçenin yapım tekniği (URL-5)

Kanaviçe nakışı, basit iğne nakışları içerisinde yer almaktadır. Uygulandığı yüzeyde çapraz dikiş görüntüsü veren kanaviçe nakışı, yatay veya dikey olarak tek renk veya birden fazla rengin kullanılmasıyla sınırlandırılmış desenin içine uygulanmaktadır (Özhan ve Özcan,2018:s). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe sözlüğünde; el işleri için kullanılan seyrek dokunmuş keten bezi, bu bezin üzerine yapılan işleme, çuval olarak kullanılan kendirden veya kenevirden yapılmış seyrek bez olarak tanımlamıştır (URL-6).

Anadolu'da özellikle çeyizlik olarak yapılan kanaviçeler kaynağını çoğunlukla doğadan almıştır. Çiçek kompozisyonları kanaviçe işlemlerinin temelini oluşturmaktadır. Nakışlarda hayvan figürleri de sıklıkla kullanılmıştır. Bu figürler arasında geyik, kuş, horoz, deve, at leylek vb. figürler yaygındır. Bu çalışma da yakın tarihe kadar akademik çalışmalar içerisinde yer almamış kanaviçe işlemlerinden geyik figürlü kanaviçeler seçilmiştir. Geyik figürlü kanaviçelerin seçilmesinde; kaya resimlerinde, mitlerde ve destanlar da geyik figürüne sıklıkla yer verilmesi, sanat eserlerinde 15000 yıldır kullanılmış bir figür olması ve geyiğe inanç sisteminde birçok anlamların yüklenmesi etkili olmuştur. Aynı zamanda ağaç ve kuş figürleri de geyikli işlemlerde yer aldığı için bu iki figürün de çözümlenmesi yapılmıştır.

Çalışmanın arka planının oluşturulabilmesi için öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Karşılıklı görüşme ve internet ortamından geyik figürlü kanaviçeler satın alma yoluyla çalışmaya dahil edilmiştir. Satın alınamayan işlemlerin görselleri arşiv olarak kayıt altına alınmıştır. Çalışmada toplam 26 adet kanaviçe nakışı kayıt altına alınarak makalede yer verilmiştir. Aynı zamanda bu çalışma ile koleksiyonda yer alan kanaviçe nakışları ile ilgili bilgiler yazılı hale getirilerek işleme literatürüne kazandırılması, ileride hazırlanacak yeni örnekler için kaynak oluşturulması ve böylece işleme kültürünün gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlanması da amaçlanmıştır.

5- Bulgular ve Yorum

Bu makalede geyik figürünün Orta Asya kültüründen, Anadolu'ya kadar Türk Kültürü ve Sanatı'na yansımaları, yeri, önemi ve tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Geyik Türk toplumunun yaşayış biçiminde derin bir izler bırakmış, soyun atası olarak görülmüş kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiştir. Geyik sembolizminin Türk kültüründeki yerinin bu kadar sağlam olması 15000 yıldır geyik ile iç içe olmalarından kaynaklanmaktadır. Türk kültür ve inanışlarına göre geyik, soyun atasıdır ve tanrıdan kut alır. Türklerin dini inanışlarının tarih boyunca değişmesine rağmen inandıkları hemen hemen bütün dinlerin mitolojisinde geyiğin kutsal bir ruh veya figür olarak var olmuş olmasıdır. Bundan dolayı Orta Asya'dan itibaren süregelen bazı inanışlar zamanla kaybolmuş olmasına rağmen, geyiği İslam kültüründe de değerli bir figür olarak tanımlandığı için geyikle ve geyiğin kutsallığıyla ilgili inanışlarda ciddi bir değişikliğin söz konusu olmadığı görülmektedir. Anadolu kültüründe de yerini korumayı başarmış olan geyiğe mimariden, günlük yaşama, el sanatlarından edebiyata, dini inançlara kadar her alanda kendisine yer bulmuştur. El sanatları içerisinde yer alan kanaviçe işlemlerinde de geyik figürüne sıklıkla yer verilmiştir. Geyik, mitolojik unsurlar ve inançlara paralel bir şekilde kanaviçe işlemlerine yansımıştır. İşlemlerde geyikler her zaman gerçeğe uygun olarak işlenmiştir. Boynuzları çok dallı budaklı olarak işlenmiştir. Çok dallı budaklı boynuzlar hayat ağacı ile özdeşleştirilmiştir. Bazı işlemlerde geyiğin boynuzuna ya da yanında bulunan ağaca konmuş kuşlarda işlemlerde görülmektedir. İşlemlerin çoğunda geyiğin yanında hayat ağacı bulunmaktadır.

Geyik ve Hayat Ağacı

Orta Asya inanışında tanrıya ulaşmada en önemli araç görevini gören hayat ağacı dünyanın merkezine kadar uzanır ve yer ile gök arasında bir merdivendir. Yer in ve göğün simgesi olan geyiğin, ruhları öteki dünyaya taşıırken ağacı merdiven olarak kullanmaktadır. Kanaviçe işlemlerinin hepsinde yaratılış ve ilahi yolculuk inancına uygun olarak geyik ve ağaç birlikte stilize edilmiştir. 3-6-8-9-14 numaralı kanaviçe işlemlerinde, doğumun da sembolü olan geyik yavrusu ile birlikte stilize edilmiştir. Elma ağacı, Türklerin ötelere beri bildiği ve çokça sevdiği bir ağaçtır. Anadolu masallarında çeşitli motifler ile birlikte elma ağacı görülür. Elma, zürriyetin de sembolüdür (Ergun, 2004, s. 243). Kısırlık çeken kadınlar arasında elma ağacının gölgesine sığınıp ondan medet umarak çocuklarının olacağına dair inanışı Manas Destanı'nda anlatılmaktadır. Öyle ki Manas destanında Yakup Han'ın eşine "bir elmanın altına, giderek oynamadı" deyişi bu inancı kuvvetlendiriyor (Ögel, 2010: 474). 14,20 ve 25 numaralı kanaviçe işlemlerinde geyikler ile birlikte elma ağacı meyveleri ile birlikte işlenmiştir.

Çınar ağacı; nurun, aydınlığın, Tanrı kutunun sembolüdür (Ergun, 2004, s. 232). Aileler çocuklarının uzun ömürlü olması ve nesillerinin kıyamet gününe kadar devam etmesi için yeni doğan bebekleri adına çınar dikmişlerdir. 2- 6- 7- 8- 10- 13- 22 numaralı kanaviçe işlemlerinde geyikler ile birlikte çınar ağacı stilize edilmiştir. Bebek yastığı ve karyola eteğine bu ağacın işlenmesi inanışın gereği özellikle işlenmiş olduğu açıktır. Servi ağacı da kutsal ağaçlardan birisidir. Servi ağacı, uzun boyu ve daima yeşil kalmasından ötürü ebediyetin sembolü olarak görülmektedir. 1-13-14-21 numaralı kanaviçe

işlemelerinde geyik ile birlikte stilize edilmiştir. Sedir ağacı da Türklerce kutsal sayılmıştır. Bazı işlemlerde Geyiğin yüksek, dallı budaklı boynuzlarının çoğu kez “Ana Rahmi”ne benzetildiği bilinmektedir. Dolayısıyla doğurganlığın, gelişme evrelerinin, yeniden doğuşun simgesi konumundadır. Çocuğu olmayan kadınlar geyik heykellerinin boynuzlarına dilek bezleri bağlamışlar, bu bezlerin plesantaya yapışan aşılannmış yumurta ile ilişkilendirmişlerdir. Geyik boynuzu ve ağaç ile arasında kurulan paralellik nedeniyle kutsal mekanlarda ağaçlara bez bağlama geleneği kısır kadınların çocuk sahibi olabilmeleri için hala yapılmaktadır.

Geyik ve Kuş Motifleri

Kanaviçe nakışlarında görülen bir diğer mitolojik sembol ise geyikler ile birlikte görülen kuşlardır. (Resim 3-5-10-9-10-11-12-19-21-25). Türklerce hemen hemen bütün kuşlar kutsal sayılmıştır. Kuşlar Asya Mitolojisinde yumurtayı, kadını ve rahmi temsil etmektedir. Mitolojik bir çizimde geyiğin üzerine konan kuş yumurtayı, geyik boynuzları da plesantayı simgelemekte ve yumurtanın içinde bir insan tasvir edilmektedir (Ateş, 2002: 158). 3 numaralı kanaviçe işleminde geyiğin boynuzuna konmuş bir çift kuş işlenmiştir. Kartal figürü hem inanış sistemlerinde sembol olarak hem de Türk sanatının birçok alanında süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. Kartal ve diğer yırtıcı kuşlar hükümdar ya da beylerin sembolü, güneşi, gücü ve kudreti simgelemesinin yanı sıra, koruyucu ruhun ve adaletin de simgesidir. Pazırık kurganından çıkartılan pek çok eserde geyik ve kartal birlikte sembolize edilmiştir.5 ve 12 numaralı kanaviçe işleminde geyikler ile birlikte kartal figürü işlenmiştir. İşemelerde geyiğin kartal karşısında yere yatmış pozisyonda olduğu görülmektedir. Altay Türkleri de, çocukların ruhlarının doğmadan önce, küçük kuşlar olarak hayat ağacının dallarında dinlendiğine inanmışlardır (Bars, 2014: 385). 7-9-10-19-20-21-25 numaralı işlemlerde ağaçların üzerinde konmuş kuşlar işlenmiştir. Küçük kuşların işlendiği kanaviçe nakışları bebek yastığı, etek ve duvar halısı olarak kullanılmıştır. Nakışlarda geyikler ile görülen kuşların tesadüfen işlenmediği açıkça ortadadır. 4-5-12-21-26 numaralı işlemlerde görülen geyiklerin boynuz şekilleri ve duruşları Görsel 2-3-4-5-7-8’de verilen ve Orta Asya’da bulunan geyik çizimleri ile büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak; 15000 yıldır hayatımızda var olan geyik motifi Türk Kültür hayatını derinden etkilemiş bir figürdür. Geyik, Türk mitolojisindeki hayvan sembolizminin en önemli yapı taşlarından. Ağaç Ana ile birlikte yaratıcı tanrıça ve soyun ata-anası olarak görülmüştür. "Geyik motifi" doğurganlığın, şekil değiştirmenin, geyik avlamanın doğuracağı acı sonuçların, ölümün, yeniden doğuşun, rehberliğin, uzun ömrün, sembolü olarak kullanılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Pek çok sanat türünde kullanılan geyik figürü kanaviçe nakışlarında da kullanılmıştır. Anadolu kadını kültürel aktarımla gelen geyik mitini kanaviçe nakışlarına taşımıştır. Bu nakışları bebek yastıklarında bebeği için, karyola takımlarında kendisi ve soyun devamını sağlamada manevi araç olarak görmüştür. Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen ve Anadolu’da halen sevilen ve saygı duyulan bir hayvan olan geyik yüzyıllar boyunca kültüre ve inanışlara şekil vermiş, günümüze kadar kültürümüzdeki izleri silinmemiştir. Anadolu’da halen sevilen ve saygı duyulan bir hayvan olan geyik Türk Mitolojisinde incelemeye değer 15000 yıllık bir sembol olduğunda ortaya çıkmıştır. Anadolu ve Orta Asya Türk mitolojisi ve inançlarında yer alan ve bugün hâlâ Anadolu halkının inanışlarında yerini koruyan geyik figürünün el sanatları içerisinde daha

fazla incelenmeli ve literatüre kaynak sağlanmalıdır. Yapılacak olan bu çalışmalar kültürel mirasın devamlılığı ve bilinirliği açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- 1 ALP, Kafiye Özlem (2009). Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş, Ankara, Eflatun Yayınevi. s:57
- 2 ATNUR, Gülhan (2005). Kozı Körpeş ile Bayan Sulu Destanında Geyik Motifi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s: 213-222.
- 3 ATEŞ, Mehmet (2002). Mitolojiler ve Semboller Ana Tanrıça ve Doğurganlık, Milenyum Yayınları.
- 4 AYAN, Oya (2021). Kadim Bilgelik Miti ve Tüketim Toplumu İkonu Olarak Geyik Sembolizmi, *Erciyes İletişim Dergisi | Ocak/January 2021 Cilt/Volume 8, Sayı/Issue 1*, s: 295-323
- 5 AYTAŞ, Gıyasettin (1999). Türk Kültür ve Edebiyatında Geyik Motifi ve Haza Destan-ı Geyik. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi Kış, S 11*, s: 161-170.
- 6 BALCI, Nursel (2021). Türk Halı Sanatında Mitolojik Kaynaklı Bazı Motifler, *Arış Dergisi*, Sayı 8, s:38-51
- 7 BARIŞTA, ÖRCÜN, Hatice. (1997). 'Türk İşlemelerinden Teknikler.' Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No:2.
- 8 BARS, Mehmet E (2014). 'Türk Kültüründe Ağaç Kültü ve Şor Kahramanlık Destanlarına Yansımaları', *The Journal Of Acedemic Social Science Studies*, S. 27, Erzurum, s. 385
- 9 BAYAT, Fuzuli (2007). Türk Mitoloji Sistemi-1, İstanbul: Ötüken Yayınları, s: 21
- 10 BERKER, Nurhayat (1981). İşlemeler. Yapı Kredi Bankası Yayınları.
- 11 BOZKURT, Fuat (1990). Aleviliğin Toplumsal Boyutları. İstanbul: Yön Yayıncılık
- 12 BONNOFEY, Yves (2000). Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü (Çev., Levent Yılmaz), Ankara, Dost Kitabevi.
- 13 BİLİCİ, Ziya Kenan (1983). Anadolu Taş Tezyinatında Hayvan Üslubu (Erken Devir Örnekleri Üzerine Bir Deneme). *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi*, 2, s. 19-27.
- 14 ÇAĞDAŞ, Öznur (2011). İslam Öncesi Türk Dönemi Orta Asya Kaya Resimlerinde Kullanılan Ana Motifler, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- 15 CAN, Şefik (1997). Klasik Yunan Mitolojisi, İstanbul: Ötüken Yayınları, s: 17.
- 16 ÇORUHLU, Yaşar (1995). Türk Sanat'ında Görülen Geyik Figürlerinin Sembolizmi. *Toplumsal Tarih*. 3, s. 33-42.
- 17 DEMİR, Necati (2009). Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) ve Yazılar. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks (ZfWT)*, 1(1), 5-19.
- 18 DEMİREL, Emine (2016). Kanaviçe ve Assisi: İki Farklı Nakış Türünün İncelenmesi. *Uluslararası Türkiye-Çekya İlişkileri Sempozyumu ve Karma Türk Sanatları Sergisi (10 -14 Temmuz 2016)*, s. 380-337.
- 19 Ergun, Pervin (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- 20 ESİN, Emel (1979). Türk Kosmoloji (İlk Devir Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- 21 GOLDHAHN, Joakim (2019). Birds on the Rocks. In Birds in the Bronze Age: A North European Perspective, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108615150.007, pp: 192-234.
- 22 GÜRBÜZ, Duru Özden (2016). Ritüelden Tiyatroya “Geyik” Motifi ve Geyikler Lanetler Oyunu. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 31, s. 436-451.
- 23 GÜL, Mehmet (1998). Doğu Karadeniz’de ve Kırgızistan’da Anlatılan “Geyik Ana” Efsanesi Üzerine bir Deneme, Milli Folklor, s 40, s:41-42.
- 24 GÜLER, Hülya (2020). Anadolu Kaya Resimleri, Aydın Sanat Yıl 6 Sayı 11 – Haziran, s. 33-42.
- 25 Hoppal, Mihaly (2019). Şamanlar ve Semboller Kaya Resmi ve Göstergibilim, (Çev. Fatih Sel),Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s:31.
- 26 JACOBSON Esther. (1993). The Deer Goddess of Ancient Siberia. Leiden: Brill.
- 27 KARADAVUT, Zekeriya ve YEŞİLDAL, Ünsal Yılmaz (2007). Anadolu-Türk Folklorunda Geyik, Millî Folklor 76, Sonbahar, s:102-112.
- 28 KANAY, Zeki. ARSLAN, Rabia. ERGİN ORUÇ, Şefika (2017). ‘Diyarbakır Surlarında Ve Ulu Camii’de Bulunan Geyik Figürleri Üzerine’, Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Mühendislik Dergisi, Cilt: 8, 2, 3-9 Mayıs (Özel Sayı) 327-334.
- 29 Kolcu, A. G. (2002). Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- 30 MERT, Osman (2007). Kemaliye’de Eski Türk İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 34, s:233-254.
- 31 MİRZAOĞLU SIVACI, Fatma Gülay, (2005). "Türkülerde Mitolojik Unsurlar", Türkbilig, 10, s.34-53.
- 32 MÜLAYİM, Selçuk (1994), Kuzeyde Geyik Kültü ve Hayvan Üslubunun Doğuşu, Sanat Tarihi Dergisi, Sayı:7, s: 163-184.
- 33 OTLU, Öznur (2014). ‘Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında M.Ö. 2. Binde Anadolu’da Geyik Tasvirleri.’ Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- 34 Ögel, Bahaeddin (2010). Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- 35 ÖZHAN, Sema ve ÖZCAN, Nazan (2018). Karaman Ermenek İlçesinde Bulunan Kanaviçe İşlemeleri, Ermenek Araştırmaları-II, Bölüm: Karaman Ermenek İlçesinde Bulunan Kanaviçe İşlemeleri, Yayın Yeri: Palet Yayınları, s. 365-379
- 36 PARLAK, Tahsin (2005). Tufan’dan Turan Denizi’ne Turan Denizi’nden Günümüze Aral’ın Sırları, Türk Dünyası İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ankara, s: 113.
- 37 ROUX, Jean Paul (2005). Orta Asya’da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar. (Çev. Lale Arslan) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- 38 SOMUNCUOĞLU, Servet (2012). Damgaların göçü – Kurgan- Ankara Gündül Kaya resimleri (3. Baskı). İstanbul: At-Ok Yayınları.
- 39 SÜRÜR, Ayten (1976). Türk İşleme Sanatı. İstanbul: Ak Yayınları, Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4.

- 40 TANYU, Hikmet (1967). Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- 41 TAŞAĞIL, Ahmet (2007). Avrasya'nın Resimli Tarihi, Atlas Dergisi, Sayı 177, s: 148.
- 42 YALMAN, Ali Rıza (1977). Cenupta Türkmen Oymakları, Haz:Sabahat Emir, Ankara, Kültür Bakanlığı.
- 43 YILMAZ, Doğan Hasan (2020). Bir Kültür Nesnesi Olarak Duvar Halısı Üzerine Görsel Çözümler, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- 44 Yılmaz, Müge Aktan (2011). Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Halkbilim - Antropoloji - Dil / Dilbilim ve Edebiyat dergisi, cilt:17, sayı:66, 2011/2.-

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1 <https://kknews.cc/zh-sg/news/5z65og6.html> Erişim Tarihi: 08.09.2020.

URL-2

<http://www.kaogu.cn/cn/xueshuyanjiu/yanjiuxinlun/bianjiangjizhongwai/2016/0721/54720.html>

Erişim Tarihi 08.10.2020.

URL-3

<http://www.kaogu.cn/cn/xueshuyanjiu/yanjiuxinlun/bianjiangjizhongwai/2016/0721/54720.html>

Erişim Tarihi:01.09.2020

URL-4 https://www.arkeotekno.com/pg_366_iskitlerin-2500-yillik-buz-prensesi Erişim Tarihi: 15.03.2020

URL-5 www.goblen.com/tr Erişim Tarihi:12.05.2019

URL-6 <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi 12.05.2019)

RESİM KAYNAKLARI

Resim 1- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 2- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 3- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 4- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 5- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 6- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 7- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 8- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 9- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 10- Sema Özhan Koleksiyon

Resim 11- <https://www.instagram.com/p/B5gNcGtFXvT/?igshid=ey4qh8b0axve> (Erişim Tarihi 30.11.2019)

Resim 12- <https://www.instagram.com/p/Bq4RYnFhZ92/?igshid=112y1oh5g8sn7> (Erişim Tarihi 02.12.2018)

- Resim 13- https://www.instagram.com/p/CB57k_Fnxsr/?igshid=4rcg31w8r0fz (Erişim Tarihi 26.06. 2020)
- Resim 14- <https://www.instagram.com/p/B0k04O4DCr6/?igshid=jnpfhx2rne5> (Erişim Tarihi 31.07.2020)
- Resim 15- <https://www.instagram.com/p/B5gNcGtFXvT/?igshid=ey4qh8b0axve> (Erişim Tarihi 19.06.2020)
- Resim 16- Sema Özhan Koleksiyon
- Resim 17- <https://www.instagram.com/p/CFpDpNfnZPx/?igshid=1gqeg2h6xf06u> (Erişim Tarihi:27.09.2020)
- Resim 18- Sema Özhan Koleksiyon
- Resim 19- <https://www.instagram.com/p/B3EHXLGnQmx/?igshid=fnx55diucx25> (Erişim Tarihi 01.10.2019)
- Resim 20- <https://www.instagram.com/p/CEgkdzknVot/?igshid=7n8ib139ke43> (Erişim Tarihi 30.08.2020)
- Resim 21- <https://www.instagram.com/p/CBnepk8Hwy-/?igshid=1f28ks7egyoz5> (Erişim Tarihi 19.06.2020)10
- Resim 22- Sema Özhan Koleksiyon
- Resim 23- Sema Özhan Koleksiyon
- Resim 24- <https://www.instagram.com/p/CFpDpNfnZPx/?igshid=q1bi6dv2n0wz> (Erişim Tarihi 10.01.2019)
- Resim 25- <https://www.instagram.com/p/CFpDpNfnZPx/?igshid=q1bi6dv2n0wz> (Erişim Tarihi 27.09.2020)
- Resim 26- Sema Özhan Koleksiyon

EKLER

Resim-7 Karyola Eteği

Resim-8 Karyola Eteği

Resim-9 Kirlent

Resim-10 Bebek Yastığı

Resim-11 Duvar Halısı

Resim-12 Kirlent

Resim-13 Duvar Halısı
Halısı

Resim-14 Karyola Eteği

Resim-15 Duvar
Halısı

Resim-16 Kirlent

Resim-17 Kirlent

Resim-18 Duvar Halısı

Resim-19 Duvar Halısı

Resim-20 Duvar Halısı

Resim-21 Duvar Halısı

Resim-22 Karyola Eteği

Resim-23 Karyola Eteği

Resim-24 Duvar Halısı

Resim 25- Duvar Halısı

Resim-26 Sedir Örtüsü